

Законът и справедливостта

В последно време, чуя ли думата справедливост, сякаш получавам силна алергична реакция. Започвам да се потя, а мислите да се блъскат в главата ми, карайки ме да се чудя дали живея в един наистина справедлив свят или по-скоро съм част от една необоснована илюзия? Справедливостта ни залива отвсякъде. Политиците, които ни внушават, че всеки получава заслуженото според действията си, медиите, които твърдят, че отразяват събитията по обективен начин, без да спестяват нищо на обществото, образователната ни система, която е създадена, за да може реално да се оценят знанията и уменията на учениците... Иронично е обаче, че всички говорим за справедливост, когато всъщност много малка част от нас наистина осъзнават какво представлява тя. Както казва една латинска сентенция: "Lex iusta libertati aequalitati et fraternitati praesido est" (Справедливият закон е опора на свободата, равенството и братството). А, от своя страна, понятията свобода, равенство и братство стоят в основата на всяка демократична държава, чиито жители са щастливи и интелигентни хора.

От гледна точка на етиката и правото, справедливостта е понятие за моралната работа. Понятие, основано на закона, естественото право и други, като при прилагането на който и да е закон, се вземат предвид неотменните и вродени права на всяко човешко същество. Без справедливостта човешкото съществуване ще се превърне в анархия, а законите - в нещо ненужно и остаряло. Логично е тук да изникне въпросът: „Справедлив ли е днешният свят?“. Подчинени сме на множество закони, имаме свободи, но и те имат своите граници. Още Русо е казал, че „Човек се ражда свободен, но навсякъде е в окови.“ Ако вървейки по улицата, спрем произволно двама души - ученик, на когото току-що му се е разминала поредната слаба оценка, защото е избягал от час, и пенсионер, на когото току-що му се е разминала една от малкото възможности да си купи нещо ново, защото пенсията му е твърде малка и ако похарчи пари за себе си, няма да има за децата в града, то тогава несъмнено ще получим два коренно различни отговора на питанието дали съвременното битие е справедливо.

За съжаление живеем в противоречиво и размирно време. Време на пълни дискотеки и празни библиотеки, на пълни очи и празни глави, на дебели портфейли и слаби ангели, време, в което ценностите са подменени, моралът е деградирал, а хората са отчуждени едни от други. В подобна обстановка справедливостта и законността са обречени. Както едно цвете, което е поставено във ваза, пълна с вода, примесена със сол - тези две понятия вехнат, без да привличат ничие внимание. Да вземем за пример бежанската криза. Нима е справедливо и законно невинни хора да плащат за нечий политически грешки? Нима е нормално десетки семейства да са лишени от най-същественото и хуманно право, а именно правото на мирен живот в родното им място? Опустошителната сила на войната нарушава всички естествени правила и закони в обществото. Любовта, красотата, доброто и справедливостта спират да действат и светът вече не е същият. Жаждата за власт внася хаос в битието на хората, а тези, които

не могат да се пригодят към новата обстановка, са осъдени да бягат... Макар Сирия да е далеч и много от нас да чувстват чужда ситуацията с бежанците, българите като че ли не осъзнават, че и тук, в пределите на нашата родина се води война. В тази неравна битка един срещу друг, младият и безработен българин се изправя срещу постоянно работещия български пенсионер. Същият този възрастен човечец, който има само четири неща, за които харчи мизерните си доходи - за дърва, лекарства, храна и спестявания за погребение. Пенсионерът, който всяка сутрин дои козичката си, за да сложи на трапезата си прясно и истинско мляко, а не поредната имитация, препълнена с консерванти. Той е онзи човек, който е постигнал всичко в живота си с кръв и пот. От другата страна стои младият и мързелив български гражданин, който също има пот по лицето си, но не от работа, а от платен секс и бесни кючеци по дискотеките. Тези два образа са крайно противоположни, но за съжаление много често им се налага да се срещат едни с други.

През вечерите, които би трябвало да бъдат именно времето, отредено за почивка, за отмора след трудния ден, сърцата на възрастните хора са изпълнени със страх. Те не знаят дали докато гледат новините, на вратата им няма да почукат нечии мускулести и космати ръце. Дали пред тях няма да се изправят хора, които знаят какво искат и които са готови на всичко, за да си го вземат? Бабите и дядовците знаят, че макар и да се опитват да се отбраняват, да посягат с немощните си ръце, държейки дървени бастунчета, след няколко резки удара от страна на неканените гости, ще се окажат разбити и свити на кълбо край печката, осъдени безучастно да наблюдават как домът им рухва. Въпреки това обаче, те не спират. Продължават да се трудят усилено, да затварят туршии и компоти, да пращат на децата с колети в града и в чужбина. Сякаш страхът вече не е толкова потискащ, колкото мотивиращ фактор в техния живот. Те бързат да помогнат, да дадат всичко, което могат и имат на младите, защото не знаят какво им предстои през следващия ден.

Резонно е да се запитаме: „Каква е ролята на държавата в тази война и защо тя не предприема мерки, за да я спре“? Именно бездействието на държавните институции подхранва усещането за безнаказаност у престъпниците. Държавата ни е способна да извършва грандиозни операции като „Октопод“, „Хамстер“ и разни други животни, но не може да назначи няколко дежурещи полицаи в обезлюдяващите се селски райони. Също като „Старият музикант“, за когото пише Смирненски, българският пенсионер е прокълнат и обречен, без шанс за оцеляване. Или поне така изглежда картинката до този момент.

Една от причините за проблемите в нашето общество и за липсата на справедливост е манталитетът на хората. Всеки от нас е приел за чиста монета схващането, че да бъдем малки и слаби е естественото и единствено възможно българско състояние. Смятаме, че е далеч извън границите на потенциалната реалност да съществуват честни властимащи, които да не крадат. И оттам-нататък се оформя убеждението, че сме под константна заплаха от какво ли не, появяващо се като неизбежно следствие от държавното безхаберие и корумпираност, и поради тази причина някой трябва да ни спаси. Всъщност, ключът за решаване на всички проблеми

се крие в нас самите. Няма как да намерим справедливостта някъде другаде, ако първо не сме справедливи към самите себе си. Трябва да познаваме границите си и да се стремим да не излизаме от тях.

Това опознаване на собствените предели става, когато човек направи избора да напусне границите на собственото си „непълнолетие“, както Кант нарича невъзможността да ползваш разсъдък си и липсата на решителност в статията си „Що е Просвещение?“. Тук се намесва категорията „свобода“, която е в основата на човешкия избор за развитие и излизане от комфортната зона на бездействие. За да постигне свободата си, човек трябва да превъзмогне собствените си „мързел и малодушие“, които я задушават. Следователно, човек сам ограничава себе си с липсата на мотивация и смелост да се изправи пред света, да преодолее правилата и да освободи разума си, за да преоткрие света. Границата между счупването на оковите, ограничаващи собствената свобода и насилственото нахълтване в пространството на чуждата свобода е много тънка, затова Кант казва: „Разсъждавайте, но се подчинявайте“. Липсата на разсъждение води до леност и доброволно робуване на „опекуните“, дърпа прогреса назад, а заедно с него и човека и неговото мислене - двигател на развитието и самоусъвършенстването.

Осъзнаването на факта, че за да бъде законосъобразен и справедлив нашият свят, е необходимо ние да водим праведен начин на живот, обстановката в страната ни, а и в света моментално ще претърпи кардинална и необратима промяна. Вместо сол във вазата със справедливостта и законността ще има захар и те ще разцъфнат, отваряйки ни множество нови възможности, разширявайки нашия кръгозор. Силно вярвам, че ни предстои подобно „разбуждане“ и знам, че човекът неслучайно заема най-висшето стъпало на еволюционната йерархия. Той е способен на безпощадна жестокост, но и на неизмерима добродетел. А когато битието ни стане истински справедливо, добротворчеството ще се превърне в неизменна част от него.